

Türkiye’de Kanser Hastalarında Oral Mukozitle İlgili Yapılan Hemşirelik Tezlerinin İncelenmesi

Investigation of Nursing Theses Related to Oral Mucositis in Cancer Patients in Türkiye

Şule ÇALIŞIR KUNDAKÇI¹

ÖZET

Amaç: Bu çalışma, Türkiye’de kanserli hastalarda oral mukozitle ilgili hemşirelik lisansüstü tezlerini incelemek amacıyla sistematik derleme türünde yapıldı.

Yöntem: Tezler Yüksek Öğretim Kurumu Ulusal Tez Merkezi veri tabanı taranarak ulaşıldı. Çalışmaya, hemşirelik alanında yapılan, tam metnine ulaşılan doktora ve yüksek lisans tezleri dahil edildi. Tarama, Türkçe dilinde “mukozit”, “oral mukozit” ve “ağız bakımı” anahtar kelimeleri kullanılarak Mart-Nisan 2023 tarihleri arasında yapıldı. Tarama sonunda çalışma kriterlerine uyan 20 tez çalışmaya dahil edildi.

Bulgular: Araştırmada incelenen tezlerin 14’ünü (%70) yüksek lisans, 6’sını (%30) doktora tezi oluşturmaktadır. Tezlerin %55’inin Hemşirelik Anabilim Dalı’na bağlı olarak yürütüldüğü ve çoğunlukla deneysel (%55) tasarım kullanıldığı görüldü. Tezlerde incelenen örneklem grubunu çoğunlukla kemoterapi alan hastalar (%40), baş ve boyun kanserli hastalar (%20) ve hematolojik kanserli hastalar (%20) oluşturmaktadır.

Uygulamada Kullanım: Yapılan çalışmalarda, oral mukozit yönetiminde ankaferd hemostat, kekik balı, propolis, arı sütü, kriyoterapi ve karadut kullanıldığı görüldü. Ancak, kullanılan yöntemlerin uygulama etkinliği, uygulama şekli ve süresi ile ilgili daha fazla kanıt ihtiyacı vardır. Bu yüzden, hemşirelik bakımında kullanılabilmesi için randomize kontrollü çalışmalar yapılması önerilmektedir.

Anahtar Kelimeler: Oral mukozit, hemşirelik bakımı, ağız bakımı, tezler.

ABSTRACT

Objective: This study was conducted as a systematic review to examine nursing postgraduate theses on oral mucositis in cancer patients in Turkey.

Method: The theses examined were reached by scanning the database of the National Thesis Center of the Higher Education Institution. The doctorate and master's theses in the field of nursing, whose full texts have been reached, were included in the study. The screening was performed between March and April 2023, using the keywords “mucositis,” “oral mucositis,” and “oral care” in Turkish. At the end of the screening, 20 theses that met the study criteria were included in the study.

Results: Concerning the theses analyzed in this study, 70% (14) were master's theses, and 30% (6) were PhD theses. It was observed that 55% of the theses were conducted under the Department of Nursing, and mostly experimental (55%) design was used. The sample group examined in the theses consisted of chemotherapy patients (40%), head and neck cancer patients (20%), and haematological cancer patients (20%).

Use in Practice: The studies showed that ankaferd hemostat, thyme honey, propolis, royal jelly, cryotherapy, and black mulberry were used to manage oral mucositis. However, more evidence is needed regarding the effectiveness, mode, and duration of administration of the methods used. Therefore, randomized controlled studies are recommended for use in nursing care.

Keywords: Oral mucositis, nursing care, oral care, thesis.

¹Öğretim Görevlisi, İstanbul Beykent Üniversitesi, Sağlık Bilimleri Fakültesi, Hemşirelik Bölümü. ORCID:0000-0002-8820-8046.

Sorumlu Yazar: Şule ÇALIŞIR KUNDAKÇI, İstanbul Beykent Üniversitesi, Sağlık Bilimleri Fakültesi, Hemşirelik Bölümü, İstanbul, Türkiye, e-mail: sulekundakci@beykent.edu.tr

Atıf: Çalışır Kundakçı, Ş. (2023). Türkiye’de Kanser Hastalarında Oral Mukozitle İlgili Yapılan Hemşirelik Tezlerinin İncelenmesi. Güncel Hemşirelik Araştırmaları Dergisi, 3 (3), 85-99.

¹Lecturer, İstanbul Beykent University, Faculty of Health Sciences, Department of Nursing. ORCID:0000-0002-8820-8046.

Corresponding Author: Şule ÇALIŞIR KUNDAKÇI, İstanbul Beykent University, Faculty of Health Sciences, Department of Nursing, İstanbul, Türkiye, e-mail: sulekundakci@beykent.edu.tr

Citation: Çalışır Kundakçı, Ş. (2023). Examination of Nursing Theses on Oral Mucositis in Cancer Patients in Türkiye. Journal of Current Nursing Research, 3 (3), 85-99.

GİRİŞ

Kanser, dünyada ve ülkemizde önemli bir sağlık sorunudur. Dünya Sağlık Örgütü (DSÖ) Uluslararası Kanser Araştırma Ajansı tarafından yayımlanan kanser istatistiklerine göre, her yıl kanser tanısı alan kişi sayısı artış göstermektedir. Bu durum benzer şekilde devam ederse 2030 yılına gelindiğinde yıllık 22 milyon yeni kanser vakasının ortaya çıkacağı tahmin edilmektedir (WHO,2020; IARC,2020). Kanser giderek artış göstermesinin yanında yüksek ölüm oranlarına da neden olmaktadır. Her altı ölümden birinin kanser nedeniyle olduğu tahmin edilmektedir (WHO, 2022). Dünyada ve ülkemizde kanser nedeni bilinen ölümler arasında ikinci sırada yer almaktadır (TÜİK, 2022).

Kanserin hızlı bir şekilde artış göstermesi yeni tedavi yöntemlerinin bulunmasını ve geliştirilmesini sağlamıştır. Kanser tedavisindeki değişimler hastalığın seyri ve yönetimini değiştirmiştir (Güngör Tolasa & Tokem, 2022; Şentürk ve ark., 2018). Kanser yönetiminde amaç hastalığı ortadan kaldırmak ve yaşam kalitesini artırmaktır. Kanser tedavisinde kemoterapi, radyoterapi ve cerrahi yöntemler en sık başvurulan yöntemlerdir. Bunlara ek olarak, hormon tedavileri ve biyolojik yöntemlerin kullanılması gibi farklı tedavi seçenekleri de bulunmaktadır (Baykara, 2016).

Kanser tedavisinde kullanılan yöntemler hasta üzerinde birçok yan etki oluşturmaktadır. Özellikle kemoterapi ve radyoterapi tedavileri, hastaların günlük yaşamlarını önemli ölçüde etkileyen bir dizi semptomu neden olmaktadır. Kanser hastalarında tedaviye bağlı olarak; anemi, nötropeni, trombositopeni, ağrı, alopesi, nöropati, bulantı ve kusma, diyare ve konstipasyon, halsizlik ve yorgunluk, tat almada bozulma, iştah kaybı ve oral mukozit görülmektedir (Usta Yeşilbakan ve ark., 2005; Göngörmüş & Bulut Erdem, 2014). Kanser hastalarında sık görülen yan etkilerden biri olan oral mukozit gelişimi hastalarda çiğneme, konuşma ve yutmada güçlük yaşanmasına yol açmaktadır. Hastalarda aynı zamanda kaşeksi,

anoreksi, dehidratasyon ve malnütrisyona neden olabilmektedir (Çakmak & Nural, 2020). Hastaların hastanede yatış sürelerini uzatmakta, tedavi maliyetlerini artırmakta ve yaşam kalitelerini bozmaktadır (Pereira ve ark., 2018; Staudenmaier ve ark., 2018).

Oral mukozitin önlenmesinde ve tedavisinde kanıta dayalı klinik uygulama rehberleri bulunmaktadır. Rehberlerde, uygulama için önerilen ve etkili olması muhtemel olan tedaviler yer almaktadır (Çakmak & Nural, 2020). Oral mukozitin tedavisinde kullanılan farmakolojik ve farmakolojik olmayan yöntemler bulunmaktadır. Farmakolojik yöntemler olarak benzydamin hidroklorid, klorheksidin, sukralfat, palifermin, kalsiyum fosfat elektrolit çözeltisi, çinko sülfat, glutamin, düşük doz lazer tedavisi kullanılmaktadır (Çakmak & Nural, 2020; Çıtak & Kapucu, 2015). Farmakolojik olmayan ürünler olarak kriyoterapi, bal, propolis, E vitamini, selenyum, aloe vera, karadut kullanıldığı ve etkili olduğunu belirten çalışmalar bulunmaktadır (Berk, 2018; Cho ve ark., 2015; Demir Doğan ve ark., 2017; Park & Han, 2018).

Oral mukozitin tanılanması, tedavisi ve takibinde hemşireler oldukça önemli bir konumdadır. Hemşire, kanıta dayalı uygulamalarla hastada oral mukozit yönetimini sağlamalıdır (Çakmak & Nural, 2020; Ünal Çubukçu & Çınar, 2012). Ülkemizde oral mukozit yönetimine yönelik hemşirelik çalışmaları son yıllarda artmasına rağmen istenilen düzeyde değildir. Kanser hastası bakımında önemli bir yer tutan oral mukozit yönetimi hakkında hemşirelerin bilgi sahibi olması gerekmektedir. Bunun için bu konuda yürütülmüş hemşirelik tezlerinin analiz edilmesi konunun önemi hakkında bilgi verebilir. Bu doğrultuda hazırlanan çalışma, Türkiye’de kanserli erişkin hastalarda oral mukoziti içeren lisansüstü hemşirelik tezlerini inceleyerek, kanserli hastayla çalışan hemşirelere oral mukozit yönetiminde ve yapılacak araştırmalarda yol gösterici olması beklenmektedir.

GEREÇ VE YÖNTEM

Amaç

Bu çalışma, Türkiye’de erişkin kanser hastalarında oral mukozite yönelik lisansüstü hemşirelik tezlerini incelemek, sonuçlarını analiz etmek ve somut veriler sunmak amacıyla yapıldı.

Tasarım

Araştırma, sistematik derleme türünde yapıldı.

Araştırma soruları

1. Türkiye’de kanserli erişkin hastalarda oral mukozit üzerine yapılan hemşirelik lisansüstü tezlerinin oranı nedir?
2. Kanserli erişkin hastalarda oral mukozit üzerine yapılan hemşirelik tezleri hangi tasarım türünde yapılmıştır?
3. Kanserli erişkin hastalarda oral mukozit yönetimi için hemşirelik tezlerinde kullanılan yöntemler nelerdir?

Arama stratejisi

Çalışma; Mart – Nisan 2023 tarihleri arasında Yükseköğretim Kurulu Ulusal (YÖK) Tez Merkezi Veri Tabanı incelenerek yapıldı. Tarama aşamasında “oral mukozit”, “mukozit” ve “ağız bakımı” anahtar kelimeleri kullanıldı. Araştırmacı tarafından verilerin özetlenmesi için standart bir veri özetleme formu geliştirildi ve veriler buna göre değerlendirildi.

Araştırmaya dahil etme kriterleri

Tam metne ulaşma, hemşirelik alanında yapılan çalışma olması, kanserli hastalarla çalışılmış olması ve her iki lisansüstü tez türünü dahil edilmesi olarak belirlendi. Hemşirelik anabilim dalları dışında yapılan yüksek lisans ve doktora tezleri ve ölçek geliştirme üzerine yapılan tezler çalışmaya dahil edilmedi.

Arama sonuçları

Araştırmacı tarafından verilerin özetlenmesi için standart bir veri özetleme formu geliştirildi

ve veriler buna göre değerlendirildi. Veri özetleme formunun içeriğinde çalışmaya alınan lisansüstü tezlerin türü, yılı, konusu, alanı, yöntemi ve sonuçları yer almaktadır. Tezler yüksek lisans ve doktora tezleri olarak ayrıldıktan sonra kronolojik sırayla incelendi. Verilerin analizinde sayısal değerlendirmeler kullanıldı. Tarama ve değerlendirme sonucunda; incelenen veri tabanından konu ile ilgili 95 araştırmaya ulaşıldı. PRISMA yöntemine göre yapılan tarama işleminin aşamaları Şekil 1’de belirtildi.

Kalite ve bias değerlendirme

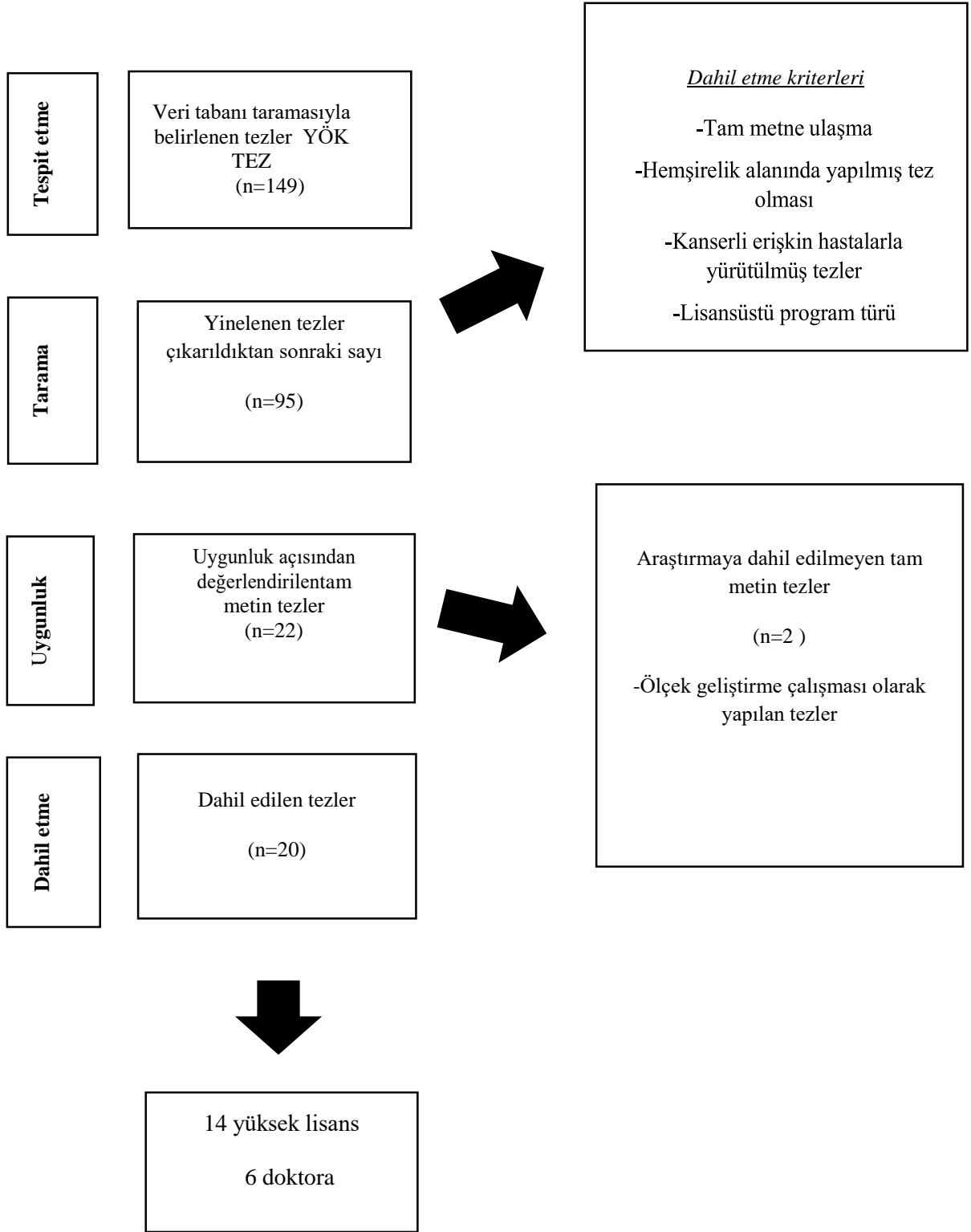
Bu sistematik derlemede metot olarak PRISMA yöntemi kullanıldı. PRISMA metodu tüm sistematik derlemeler için yazılı bir rehber olarak kullanılmaktadır (Moher ve ark., 2009).

Veri çıkarımı

Araştırma için belirlenen anahtar sözcüklerle tarama yapılarak 95 teze ulaşıldı. Hemşirelik tezi olmayan ve araştırma konusuna uymayan 75 tez değerlendirme dışı bırakıldı. Araştırmaya alınma kriterlerine uyan 20 tez çalışmaya dahil edildi (Şekil 1).

Sentez

Araştırma kapsamına alınan tezlerde; tam metne ulaşma, araştırma alanı, araştırma tasarımı, lisansüstü tipi olmak üzere toplam dört tarama kriteri gözetilerek veriler toplandı. Çalışma analizinde araştırmacı, tezleri okuduktan sonra tezlerin verilerinde karşılaştırma yaptı. Elde edilen veriler bilgisayar ortamına aktarıldıktan sonra sayı, yüzde gibi tanımlayıcı istatistiksel yöntemler kullanılarak değerlendirildi. Çalışmaya dahil edilen bütün araştırmaların etik kurul onayı kontrol edildi.

Şekil 1. PRISMA akış şeması

BULGULAR

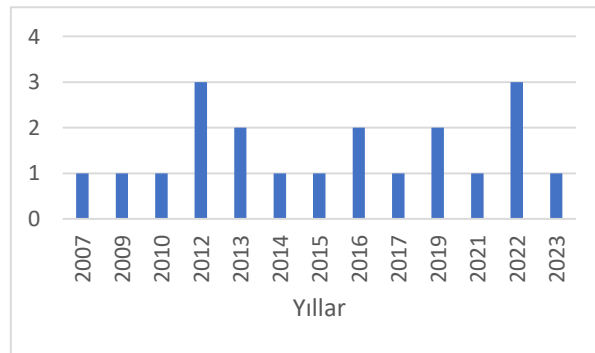
Derlemeye dahil edilen tezler, 2007-2023 yıllarında yayınlanmış (Şekil 2), kanser tanılı bireylerde oral mukozite yönelik uygulanan hemşirelik girişimlerini içeren randomize kontrollü araştırmalar ve tanımlayıcı çalışmalardır. Kanserli hastalarda oral mukozit ile ilgili 14 yüksek lisans, 6 doktora düzeyinde hemşirelik tezi bulundu. İncelenen tezlerin %55'inin deneysel tasarım tipinde yapıldığı

görüldü. Tezlerin %55'inin Hemşirelik ABD'na bağlı olarak yürütüldüğü tespit edildi. Tezlerin örneklemelerine bakıldığında ise, çoğunluğunun kemoterapi alan hastalarla (%40) yapıldığı görülmektedir (Tablo 1). Lisansüstü tezlerin yıllara göre dağılımına bakıldığında, hemşirelik alanında kanserli hastalarda oral mukozitle ilgili çalışmaların çoğunlukla 2012 ve 2022 yıllarında yapıldığı tespit edildi (Şekil 2).

Tablo 1. Lisansüstü tezlerin tanıtıcı özellikleri

Tanıtıcı Özellikler	Lisansüstü Tezler (n)	%
Tezin Türü		
Yüksek Lisans	14	70
Doktora	6	30
Anabilim Dalı		
Hemşirelik ABD*	11	55
Hemşirelik Esasları ABD*	3	15
İç Hastalıkları Hemşireliği ABD*	5	25
Halk Sağlığı Hemşireliği ABD*	1	5
Araştırma Tasarım Tipi		
Deneysel	11	55
Yarı deneysel	1	5
Tanımlayıcı	8	40
Örneklem		
Hematolojik Kanserli Hastalar	4	20
Kolorektal Kanserli Hastalar	1	5
Baş ve Boyun Kanserli Hastalar	4	20
Otolog Kök Hücre Nakli Olan Hastalar	1	5
Kemoterapi Alan Hastalar	8	40
Onkoloji Kliniğinde Yatan Hastalar	1	5
Hemşireler	1	5

*ABD: Anabilim dalı

Şekil 2. Kanserli hastalarda oral mukozit konulu hemşirelik lisansüstü tezlerinin yıllara göre dağılımı (2007-2023)

İncelenen çalışmalarda hemşirelik girişimleri olarak eğitim verme, karadut, bal, kriyoterapi, propolis, arı sütü, kekik balı ve ankaferd hemostat uygulandığı tespit edildi. Yapılan

tezlerin genellikle deneysel olarak tasarlandığı görüldü. Tezlerde ayrıca oral mukozit gelişme oranlarına ve oral mukozitin yaşam kalitesine olan etkisine bakılmaktadır (Tablo 2).

Tablo 2. Araştırmaya alınan lisansüstü tezlerin özellikleri

Tez Türü Yılı Yazar	Tezin Adı	Anabilim Dalı	Tasarım Tipi	Sonuç
YL (Sezen, 2023)	Hematolojik Kanseri Olan Hastalarda Kemoterapiye Bağlı Gelişen Oral Mukozitin İştah ve Beslenme Durumuna Etkisi	Hemşirelik Anabilim Dalı	Tanımlayıcı (n=50)	Oral mukozit riski ve şiddetinin artması hastalarda iştahsızlığa ve beslenme bozukluğuna neden olduğu görülmüştür.
Doktora (Karacan, 2022)	Kemoterapi Alan Hastalarda Ankaferd Hemostat' In Oral Mukozitleri Önlemedeki Etkisi	Hemşirelik Anabilim Dalı	Randomize kontrollü deneysel (Sodyum bikarbonat grubu:33 Ankaferd Hemostat:33)	Ankaferd Hemostat oral mukoziti önlemede etkili bulunmuştur.
YL (Benzer, 2022)	Hematoloji Hastalarında Oral Mukozit Riskinin Değerlendirilmesi	Hemşirelik Anabilim Dalı	Tanımlayıcı (n=97)	Oral mukozit gelişmesiyle meslek, çürük diş, diş fırçası kullanımı, nötropeni varlığı, kemoterapi alma süresi ve ek ilaç kullanımı arasında ilişki tespit edilmiştir.
Doktora (Yılmaz, 2022)	Baş ve Boyun Hastalarda Radyoterapi İlişkili Oral Mukozit Yönetiminde Üç Farklı Gargaranın Etkinliğinin Karşılaştırılması: Randomize Kontrollü Çalışma	İç Hastalıkları Hemşireliği Ana Bilim Dalı	Randomize kontrollü deneysel (Kekik balı grubu:12 Serum fizyolojik grubu:12 Sodyum bikarbonat grubu:12 Kontrol grubu:12)	Baş ve boyun radyoterapisi alan hastalarda kekik balı kullanımı oral mukozitin görülme oranını ve şiddetini azalttığı görülmüştür. Kekik balı grubunda diğer gruplara göre daha az oranda oral mukozit saptanmıştır.
Doktora (Çakmak, 2021)	Yüksek Kemoterapi Hastalarda Mukozitin Önlenmesinde Propolisin Etkinliğinin Saptanması	Hemşirelik Anabilim Dalı	Randomize kontrollü deneysel (Propolis grubu:32 Kontrol grubu:32)	Propolisli gargaranın oral mukozit gelişme zamanını uzattığı, insidansını ve devam ettiği gün sayısını azalttığı tespit edilmiştir.
YL (Yacan Kök, 2019)	Onkoloji Kliniğine Yatan Hastalarda Oral Mukozit Sıklığı ve Etkileyen Faktörler	Hemşirelik Anabilim Dalı	Tanımlayıcı (n=387)	Oral mukozitin hastanın yatış gününü, yoğun bakım ve ölüm oranını arttığı gözlenmiştir. Hasta yakınlarının oral mukoziti önlemeye yönelik uygulamaları üstlendiğinde düzensizleştiği görülmüştür.

Tablo 2. Araştırmaya alınan lisansüstü tezlerin özellikleri (Devam)

Tez Türü Yılı Yazar	Tezin Adı	Anabilim Dalı	Tasarım Tipi	Sonuç
Doktora (Baysal, 2019)	Otolog Kök Hücre Nakli Olan Multiple Myelom Tanılı Hastalarda Oral Mukozitin Önlenmesinde Kriyoterapinin Etkisi	Hemşirelik Esasları Anabilim Dalı	Randomize olmayan gruplarda ön test son test kontrol gruplu yarı deneysel (Uygulama grubu:16 Kontrol grubu:16)	Kriyoterapi uygulamasının oral mukozit sıklığını değiştirmediği, oral mukozit şiddetini etkilemediği ve oral mukozit süresini azaltmadığı belirlenmiştir.
YL (Göktuna, 2017)	Kemoterapi Alan Hastalarda Oral Mukozit Gelişme Sıklığı ve Risk Faktörlerinin İncelenmesi	Hemşirelik Esasları Anabilim Dalı	Tanımlayıcı (n=150)	Oral mukozit gelişiminde hastanın oral mukozit öyküsünün olması, eğitimin başlangıç ve bitiş zamanı risk faktörleri olduğu tespit edilmiştir. Sosyodemografik özellikler, tedavi alma süresi, ağız bakımı sıklığı, çürük diş varlığı oral mukozit için risk faktörü olmadığı tespit edilmiştir.
YL (Harman, 2016)	Hematolojik Maligniteli Hastalarda Kullanılan Farklı Solüsyonların Oral Mukoziti Önlemede Etkisi	Hemşirelik Anabilim Dalı	Randomize kontrollü deneysel (Klorheksidin glukonat ve benzidamin klorür grubu:29 Kalsiyum ve fosfat grubu: 28 Karadut grubu:24)	Karadut gurubu ve kalsiyum-fosfat içeren solüsyonun uygulandığı hastalarda daha az mukozit görülmesi tespit edilmiştir.
YL (Çıtlak, 2016)	Kemoterapi ve Radyoterapi Uygulanan Baş Boyun Kanserli Hastalarda Mukozit Yönetimine Yönelik Kullanılan Oral Ajanların Retropestif İncelenmesi	İç Hastalıkları Hemşireliği Anabilim Dalı	Retrospektif tanımlayıcı (n=46)	Hastalarda grade 2, 3 ve 4 düzeyinde oral mukozit görüldüğü ve grade 2 oral mukozitte sukralfat- lidokain,grade 3 oral mukozitte nistatin+klorheksidin+L-Glutamin kombinasyonu, grade 4 oral mukozitte sadece oral L-Glutamin kullanıldığı saptanmıştır.
YL (Çakmak, 2015)	Kemoterapi Alan Hastalarda Oral Mukozit Sıklığı ve Risk Faktörleri	İç Hastalıkları Hemşireliği Anabilim Dalı	Tanımlayıcı (n=147)	Hastaların yarısından fazlasında oral mukozit olduğu, çoğunluğunun grade 1 derecesinde olduğu görülmüştür. Yaş, iştah durumu, kemoterapi süresinin risk faktörleri olduğu, hastaların ağız kuruluğu, tat almada değişiklik ve iştahsızlık yaşadığı görülmüştür.
Doktora (Demir Doğan, 2014)	Baş-Boyun Radyoterapisi Alan Hastalarda Karadut Pekmezinin Oral Mukozitleri Önleme Etkisi	İç Hastalıkları Hemşireliği Anabilim Dalı	Randomize kontrollü Deneysel (Deney grubu:38 Kontrol grubu:42)	Karadut pekmezinin oral mukozitleri önlemede ve şiddeti azaltmada etkili olduğu bulunmuştur.

Tablo 2. Araştırmaya alınan lisansüstü tezlerin özellikleri (Devam)

Tez Türü Yılı Yazar	Tezin Adı	Anabilim Dalı	Tasarım Tipi	Sonuç	
YL (Erden, 2013)	Kemoterapiye Bağlı Gelişen Oral Mukozitte Beslenmeye Geçiş Süresinde Kriyoterapi ve Klorheksidin Etkinliğinin Karşılaştırılması	Hemşirelik Esasları Anabilim Dalı	Deneysel (Klorheksidin grubu:30 Kriyoterapi grubu:30 Kontrol grubu:30)	Klorheksidin grubunda oral beslenmeye geçiş süresi diğer gruplara göre daha kısa olduğu görülmüştür. Oral mukozitte oral beslenmeye geçiş süresinde kriyoterapinin etkin olmadığı bulunmuştur.	
YL (Özcan Yüce, 2013)	Kemoterapi Uygulanan Hastalarına Mukoziti Önlemeye İlişkin Verilen Eğitimin Yaşam Kalitesine Etkisi	Hemşirelik Anabilim Dalı	Kontrollü deneysel (Deney grubu:30 Kontrol grubu:30)	Her iki grupta da oral mukozit geliştiği, eğitim grubunda oral mukozit deneyimleyen hasta sayısının kontrol grubundaki bireylere göre daha az olduğu belirlenmiştir.	
YL (Kepiçoğlu, 2012)	Kemoterapi Uygulanan Hematolojik Maligniteli Hastalarda Oral Mukozit Riskinin ve Bakım Gereksinimlerinin Değerlendirilmesi	Hemşirelik Anabilim Dalı	Tanımlayıcı (n=50)	Hastaların tedavilerinin 2. haftasında oral mukozit riskinin arttığı, 5. haftadan sonra azaldığı görülmüştür. Oral mukozit puanı arttıkça, bulantının arttığı, iştahın azaldığı ve ağızda yara şikâyetinin arttığı saptanmıştır.	
YL (Ünal Çubukçu, 2012)	Kemoterapi Hastalarda Mukozitler Başedilebilir Mi?	Alan Oral ile	İç Hastalıkları Hemşireliği Anabilim Dalı	Deneysel (Benzidamin hidroklorür grubu:30 Sodyum bikarbonat grubu:30 Karadut grubu:30)	Karadut kullanan hastalarda, ağız mukozasının daha iyi korunduğu, daha az ağrı olduğu, ağız kuruluğu daha az yaşadığı tespit edilmiştir. Sodyum bikarbonat kullananların, daha fazla rahatsızlık ve boğaz ağrısı yaşadığı görülmüştür. Benzidamin hidroklorür kullananlarda, diğer gruplara göre aktivite düzeylerinin daha iyi olduğu bulundu.
YL (Bulut Erdem, 2012)	Kemoterapi Yetişkin Arı Sütü ile Ağız Mukozit Derecelerine Etkisi	Alan Hastalarda Arı Sütü ile Yapılan Bakımın Mukozit Derecelerine Etkisi	Halk Sağlığı Hemşireliği Anabilim Dalı	Deneysel (Deney grubu:51 Kontrol grubu:50)	Kemoterapi alan hastalarda arı sütü ile yapılan ağız bakımının mukozit derecelerinin iyileşmesinde etkili olduğu görülmüştür.
Doktora (Tekinsoy Kartın, 2010)	Radyoterapi Uygulanan Baş Boyun Kanseri Bireylerde Oral Mukozit Önleme Protokolünün Yaşam Kalitesine Etkisi	Hemşirelik Anabilim Dalı	Randomize kontrollü deneysel (Eğitim grubu:20 Kontrol grubu:30)	Eğitim grubunda mukozit ve derecelerinin daha yavaş ilerlediği ve daha az malnütrisyon görülmüştür. Her iki grubunda yaşam kalitesinin azaldığı tespit edilmiştir.	
YL (Katrancı, 2009)	Kemoterapiye Gelişen Mukozitin Önlenmesinde Kriyoterapinin Etkinliğinin Değerlendirilmesi	Bağlı Oral	Hemşirelik Ana Bilim Dalı	Randomize kontrollü deneysel (Deney grubu:30 Kontrol grubu:30)	Deney grubunda mukozit insidansı ve derecesi daha düşük saptanmıştır. Kriyoterapi uygulamasının etkili olduğu görülmüştür.

Tablo 2. Araştırmaya alınan lisansüstü tezlerin özellikleri (Devam)

Tez Türü Yılı Yazar	Tezin Adı	Anabilim Dalı	Tasarım Tipi	Sonuç
YL (Köroğlu, 2007)	Hemşirelerin Kemoterapiye Bağlı Gelişen Oral Mukozite İlişkin Bilgilerinin Saptanması	Hemşirelik Anabilim Dalı	Tanımlayıcı (n=148)	Hemşirelerin yarısından fazlası oral mukozit hakkında bilgi sahibidir. Hemşirelerin mezun olduğu okul, çalışma süresi, hizmet içi eğitim ve kongre-sempozyum katılma durumlarına göre oral mukozit bilgisinde fark olduğu görülmüştür.

TARTIŞMA

Türkiye’de hemşirelik alanında erişkin kanser hastalarında oral mukozit yönetimine yönelik tezlerin incelenmesi amacıyla yapılan bu çalışmada, tezlerin yaklaşık son 10 yılda gerçekleştirildiği, çoğunluğunun yüksek lisans tezi olduğu ve hemşirelik anabilim dalı tarafından yürütüldüğü görülmüştür. Tezlerde kullanılan araştırma tipleri ve örneklem grubu incelendiğinde, çoğunun kemoterapi alan hastalarda deneysel olarak gerçekleştirildiği belirlenmiştir. Oral mukozit yönetimi için tezlerde kekik balı, sodyum bikarbonat, propolis, kriyoterapi, karadut, arı sütü kullanıldığı tespit edilmiştir. Ayrıca, hastalara oral mukozite yönelik yapılan eğitimlerin mukozit gelişme ve yönetimi üzerine etkilerinin incelendiği görülmüştür.

Ülkemizde hemşirelik alanında oral mukozit konusunda yapılan 20 lisansüstü tez çalışmasının incelenmesi sonucunda, çalışmaların çoğunluğunun (%70) yüksek lisans tezi olduğu görülmektedir. Literatür incelendiğinde, bu çalışma bulgusuna benzer Akalın ve Şahin (2022)’in çalışmasında %72,2 oranında yüksek lisans tezi olduğu görülmüştür. Korhan ve ark. (2018) çalışmasında da yüksek lisans tez sayısı doktora tez sayısından fazla bulunmuştur. Büyükbayram ve Bıçak Ayık (2021)’in çalışmasında ise doktora tezi oranı (%67,5) yüksek lisans tez (%32,5) oranından yüksek bulunmuştur. Durmuş İskender ve Eren (2020)’in araştırması ve Akalın ve Şahin (2020)’in çalışmasında da doktora tezi oranı daha yüksek olarak belirtilmiştir. Bu sonuçların konu içeriği nedeniyle oluştuğu düşünülmektedir.

İncelenen tezlerin çoğunluğunun deneysel tarzda yürütüldüğü görülmüştür. Durmuş İskender ve Eren (2020)’in hemşirelik tezlerini incelediği çalışmasında benzer şekilde deneysel araştırma türünün yüksek olduğu belirlenmiştir. Bayındır ve Çürük (2016)’ün ağrıya yönelik incelediği tezlerde de deneysel tasarım türünün daha fazla kullanıldığı tespit edilmiştir. Akalın ve Şahin (2022)’in kadın sağlığı hemşireliği alanında yürütülen tezleri incelediği çalışmasında da benzer şekilde tezlerin çoğunluğunun deneysel olarak yürütüldüğü görülmüştür. Bu durumun deneysel araştırmaların sebep sonuç ilişkilerini incelenmesi ve etkilenme durumunu belirlemesi amacıyla yapılmasından kaynaklandığı düşünülmektedir.

İncelenen tezlerde çoğunlukla baş boyun ve hematolojik kanser tanılı hastaların örnekleme oluşturduğu görülmüştür. Ertan ve ark. (2021) çalışmasında da benzer şekilde tezlerde hematoloji/onkoloji hastalarının çoğunlukta olduğu görülmektedir. Baş boyun ve hematolojik kanser tanılı hastalara uygulanan kemoterapi kürlerinin oral mukozit görülme sıklığını arttırdığı bilinmektedir (Göngörmüş & Bulut Erdem, 2014). Bu nedenle incelenen örneklem gurubu beklenen bir sonuçtur.

Tanımlayıcı olarak yapılan tezlerde, oral mukozit gelişiminin hastalarda iştahsızlığı, beslenme bozukluğunu, bulantıyı, ağız kuruluğunu, ağızda yara şikâyetini ve hastanede yatış süresini arttırdığı saptanmıştır (Çakmak, 2015; Kepingöglü, 2012; Sezen, 2023; Yacan Kök, 2019). Oral mukozitin özellikle beslenme, ağrı ve iştahsızlık gibi sorunlara neden olduğu

bilinmektedir (Çakmak & Nural, 2020). Bu nedenle sonuçlar literatür ile uyumludur. Benzer (2022) ve Çakmak (2015)'in çalışmasında oral mukozit oluşumuna neden olan risk faktörleri, çürük diş, diş fırçası kullanımı, nötropeni varlığı, kemoterapi alma süresi ve ek ilaç kullanımı olarak belirtilmektedir. Göktuna (2017)'nin çalışmasında ise tedavi alma süresi, ağız bakımı sıklığı, çürük diş varlığının oral mukozit için risk faktörü olmadığı belirtilmektedir. Oral mukozit oluşumunda bilinen risk faktörleri literatürde Benzer (2022) ve Çakmak (2015)'in çalışması ile uyum sağlamaktadır (Çakmak & Nural, 2020; Ünal Çubukçu & Çınar, 2012). Köroğlu (2007) çalışmasında hemşirelerin çoğunluğunun oral mukozit hakkında bilgi sahibi olduğu ama alınan eğitim düzeyine göre bilgi düzeylerinin değiştiği görülmüştür. Özcan Yüce (2013) ve Tekinsoy Kartın (2010) çalışmasında hastalara eğitim verildiğinde oral mukozit oluşumunun daha az olduğu tespit edilmiştir. Hastalara yapılan eğitimlerin semptom yönetmede olan olumlu etkileri bilinmektedir (Aslan, 2006). Çalışmalar literatür ile uyum sağlamaktadır. Çıtlak (2015) çalışmasında oral mukozit yönetiminde sukralfat-lidokain, nistatin+klorheksidin+L-Glutamin kombinasyonu, oral L-Glutamin kullanıldığı saptanmıştır. Literatürdeki çalışmalara bakıldığında uyum sağlamaktadır (Berk, 2018; Çakmak & Nural, 2020). Tezler incelendiğinde, Katrancı (2009)'nın oral mukozitin önlenmesinde kriyoterapinin etkinliğini incelediği çalışmasında mukozit insidansı ve derecesinin azaldığı görülmüştür. Al- Rudayni ve ark. (2021) yaptıkları meta analiz çalışmasında, Daugelaite ve ark. (2019) ve Sezgin, Bektaş ve Özer (2022)'in yaptıkları sistematik derleme kriyoterapinin oral mukoziti önlemede etkili olduğu belirtilmektedir. Tez sonucu literatürle uyum sağlamaktadır. Ancak, Erden (2013) ve Baysal (2019) yaptıkları çalışmada kriyoterapi uygulamasının oral mukoziti önlemede, azaltmada ve beslenmeye geçişte destek olmada etkili olmadığını belirtmektedir. Riley ve ark. (2015) yaptıkları

çalışmada ise kriyoterapinin baş-boyun kanserlerinde ve hemotolojik kanserde kullanılan kemoterapi ajanlarına bağlı oluşan oral mukoziti önlemede etkisi olan çalışmalar olduğu belirtilmektedir. Ancak, bir uygulama standardı bulunmamasıyla birlikte çalışmaların güven oranının düşük olduğu belirtilmektedir (Riley ve ark., 2015). Bu nedenle, kriyoterapinin oral mukozit bakımında kullanılabilmesi için daha fazla randomize kontrollü çalışmaya ihtiyaç vardır.

Bulut Erdem (2012)'in kemoterapi alan hastalarda arı sütü ile yaptığı çalışmada mukozit derecelerinde iyileşme olduğu görülmüştür. Watanabe ve ark. (2013) 5-FU kemoterapik ajanın neden olduğu oral mukozit üzerinde arı sütünün etkili olduğunu tespit etmişlerdir. Daugelaite ve ark. (2019) yaptıkları sistematik derlemede de etkili olduğu belirtilmektedir. Münstedt ve Mannle (2019)'nin çalışmasında ise arı sütü kullanımı için kanıt düzeyinin düşük olduğu ve daha fazla çalışmaya ihtiyaç olduğu belirtilmektedir.

Çakmak (2021) yaptığı çalışmasında propolisin oral mukozit üzerindeki etkisini incelemiş ve oral mukoziti insidansını azalttığı ve iyileştirdiğini tespit etmiştir. Dastan ve ark. (2020) radyoterapi uygulanan hastalarda yaptıkları çalışmada oral mukoziti önlemede etkili olduğu görülmüştür. Kuo ve ark. (2018) yaptıkları meta analiz çalışmasında da oral mukoziti önlemede ve tedavi etmede etkili olduğu belirtilmektedir. Ayrıca hastalarda hiçbir yan etki görülmediği ifade edilmektedir. Yapılan tezin sonuçları literatür ile uyum sağlamaktadır.

Yılmaz (2022)'in tezinde baş boyun kanserli hastalarda kekik balı kullanılan grupta oral mukozit daha az oranda saptanmıştır. Charalambous ve ark. (2018) yaptıkları baş boyun kanserli hastalarda yürütülen çalışmada da oral mukoziti azaltmada kekik balı etkili bulunmuştur. Ancak, kekik balının oral mukozit yönetiminde kullanılabilmesi için daha fazla randomize kontrollü çalışmalara ihtiyaç vardır. Ünal Çubukçu (2012), Demir Doğan (2014) ve Harman (2016) çalışmalarında karadut kullanımının oral mukoziti azalttığı, önlediği ve

ağız mukozasını koruduğu belirtilmektedir. Yüce Sarı ve ark. (2022) ve Karabey ve ark. (2022) çalışmalarında da karadutun oral mukozit üzerinde etkili olduğu görülmüştür. Yapılan tezlerin sonuçları literatür ile uyum sağlamaktadır. Karacan (2022)'in tezinde ise ankaferd hemostat oral mukoziti önlemede etkili bulunmuştur. Ankaferd hemostat, kekik, meyan, koruk, havlıcan ve ısırğan otu bitkilerinin karışımından oluşmaktadır (Fırat & Haznedaroğlu, 2017). Etki mekanizması nedeniyle oral mukozitte yara iyileştirici ajan olarak önerilebilmektedir (Malkan & Haznedaroğlu, 2022). Ancak etki mekanizması ve kullanımına yönelik daha fazla randomize kontrollü çalışmaya ihtiyaç vardır.

Araştırmanın sınırlılıkları

Araştırmaya sadece Ulusal Tez Veri Tabanı kullanılarak hemşirelik alanında yapılmış tezlerin dahil edilmesi sınırlılıkları oluşturmaktadır.

SONUÇ

Kanserli erişkin hastalarda oral mukozit yönetimine yönelik çalışmalara bakıldığında, karadut, propolis, kriyoterapi, kekik balının etkili olduğu görülmektedir. Ancak, hasta bakımında uygulanabilmesi için standardize edilmiş bir yöntem ve daha fazla randomize kontrollü çalışmaya ihtiyaç vardır. Bu nedenle, gelecek çalışmalarda hemşire araştırmacıların oral mukozit bakımına ilişkin standart geliştirmesi daha etkili olacaktır. Ayrıca, ülkemizde hemşirelere oral mukozit yönetimine yönelik eğitim verilmesi ve uygulamaya yönelik farkındalık çalışmaları yapılması hasta bakımına olumlu katkı sağlayacaktır. Sonuç olarak, Türkiye'de kanserli hastalarda oral mukoziti konu alan hemşirelik tezleri son yıllarda artış göstermekle birlikte sayıca yetersiz olduğu; konuya ilişkin deneysel

çalışmaların artmasının diğer araştırmalara ışık tutacağı düşünülmektedir.

Yazarlık Katkısı

Çalışma fikrinin oluşturulması, verilerin toplanması, sonuç analizi ve yorumlanması, literatür tarama ve makale yazımı ŞÇK tarafından yapılmıştır.

Authorship Contribution

Formulation of the study idea, data collection, result analysis and interpretation, literature review and article writing were carried out by ŞÇK.

Etik Boyut

Çalışmada, incelenen lisansüstü tezlerin tümünün YÖK Ulusal Tez Merkezi ile ulaşılabilir olması nedeniyle Etik Kurul izni alınmasına gerek bulunmamaktadır.

Ethical Dimension

In the study, all of the postgraduate theses examined can be accessed through the National Thesis Center. There is no need to obtain Ethics Committee permission.

Çıkar çatışması beyanı

Bu makalede herhangi bir çıkar çatışması yoktur.

Conflict of interest declaration

There is no conflict of interest in this article.

Finansman beyanı

Bu makalede herhangi bir finansal destek alınmamıştır.

Statement of financial support

This article received no financial support.

Lisans Bilgisi

Bu makale Creative Commons Atıf-GayriTicari 4.0 Uluslararası Lisans (CC BY-NC) ile lisanslanmıştır.

License Information

This work is licensed under Creative Commons Attribution-NonCommercial 4.0 International License (CC BY-NC).

KAYNAKLAR

- 1 Akalın, A., & Şahin, S. (2022). Türkiye’de kadın sağlığı hemşireliği alanında yürütülen lisansüstü tezler üzerine bir doküman incelemesi. *Türkiye Klinikleri Hemşirelik Bilimi Dergisi*, 14(2), 345-353. <https://doi.org/10.5336/nurses.2021-85529>.
- 2 Akalın, A., & Şahin, S. (2020). Hemşirelik eğitiminde simülasyonun kullanılması: Türkiye’de lisansüstü tezler üzerine bir inceleme. *Koç Üniversitesi Hemşirelikte Eğitim ve Araştırma Dergisi*, 17(2), 139-147. <https://doi.org/10.5222/HEAD.2020.37074>.
- 3 Aslan, Ö., Vural, H., Kömürcü, Ş., & Özet, A. (2006). Kemoterapi alan kanser hastalarına verilen eğitimin kemoterapi semptomlarına etkisi. *CÜ Hemşirelik Yüksekokulu Dergisi*, 10(1), 15-28.
- 4 A-Rudayni, A.H.M., Gopinath, D., Maharajan, M.K., Veetil, S.K., & Menon, R., K. (2021). Efficacy of oral cryotherapy in the prevention of oral mucositis associated with cancer chemotherapy: systematic review with meta-analysis and trial sequential analysis. *Current Oncology*, 29, 2852-2867.
- 5 Bayındır, S. K., & Çürük, G. H. (2015). Türkiye’de ağrıya yönelik tamamlayıcı ve alternatif tıp uygulamaları konusundaki hemşirelik tezlerinin incelenmesi. *Hemşirelikte Eğitim ve Araştırma Dergisi*, 12(3), 162-169.
- 6 Baykara, O. (2016). Kanser tedavisinde güncel yaklaşımlar. *Balıkesir Sağlık Bilimleri Dergisi*, 5(3), 154-165.
- 7 Baysal, E. (2019). Ototolog kök hücre nakli olan multiple myelom tanılı hastalarda oral mukozitin önlenmesinde kriyoterapinin etkisi (Doktora Tezi). *Ege Üniversitesi, Sağlık Bilimleri Enstitüsü, İzmir*.
- 8 Benzer, H. (2022). Hematoloji hastalarında oral mukozit riskinin değerlendirilmesi (Yüksek Lisans Tezi). *Sanko Üniversitesi, Lisansüstü Eğitim Enstitüsü, Gaziantep*.
- 9 Berk, D. (2018). Kemoterapi alan kanser hastalarında mukozit yönetimi. *Sağlık ve Toplum Dergisi*, 28 (3),10-15.
- 10 Bulut Erdem, Ö. (2012). Kemoterapi alan yetişkin hastalarda arı sütü ile yapılan ağız bakımının mukozit derecelerine etkisi (Yüksek Lisans Tezi). *Atatürk Üniversitesi, Sağlık Bilimleri Enstitüsü, Erzurum*.
- 11 Büyükbayram, Z., & Bıçak, A. D. (2021). Türkiye’de refleksoloji uygulaması ile ilgili yapılan hemşirelik tezlerinin incelenmesi: bir sistematik derleme. *Sağlık Profesyonelleri Araştırma Dergisi*, 3(1), 25-37.
- 12 Cancer Key facts. (2022). WHO. <https://www.who.int/news-room/fact-sheets/detail/cancer> (Erişim:31.10.2023)
- 13 Charalambous, M., Raftopoulos, V., Paikousis, L., Katodritis, N., Lambrinou, E., Vomvas, D., ... & Charalambous, A. (2018). The effect of the use of thyme honey in minimizing radiation induced oral mucositis in head and neck cancer patients: A randomized controlled trial. *European Journal of Oncology Nursing*, 34, 89-97.
- 14 Cho H.K., Jeong, Y.M, Lee, H.S., Lee, Y.J., & Hwang, S.H. (2015). Effects of honey on oral mucositis in patients with head and neck Cancer: A meta-analysis. *The Laryngoscope*, 125(9), 2085-2092.
- 15 Çakmak, S. (2015). Kemoterapi alan hastalarda oral mukozit sıklığı ve risk faktörleri (Yüksek Lisans Tezi). *Karadeniz Teknik Üniversitesi, Sağlık Bilimleri Enstitüsü, Trabzon*.
- 16 Çakmak, S. (2021). Yüksek doz kemoterapi alan hastalarda oral mukozitin önlenmesinde propolisin etkinliğinin saptanması (Doktora Tezi). *Karadeniz Teknik Üniversitesi, Sağlık Bilimleri Enstitüsü, Trabzon*.
- 17 Çakmak, S., & Nural, N. (2020). Kemoterapi ve radyoterapi alan hastalarda oral mukozit: Bir gözden geçirme. *Dokuz Eylül Üniversitesi Hemşirelik Fakültesi Dergisi*, 13 (3), 185-194.
- 18 Çıtlak, K., & Kapucu, S. (2015). Kemoterapi alan hastalarda görülen oral mukozitin önlenmesi ve tedavisinde güncel yaklaşımlar: Kanıta dayalı uygulamalar. *Hacettepe Üniversitesi Hemşirelik Fakültesi Dergisi*, 2(1), 70-77.
- 19 Dastan, F., Ameri, A., Dodge, S., Shishvan, H.H., Pirsalehi, A., & Abbasinazari, M. (2020). Efficacy and safety of propolis mouthwash in management of radiotherapy induced oral mucositis; A randomized, double blind clinical trial. *Reports of Practical Oncology and Radiotherapy*, 25(6), 969-973.
- 20 Demir Doğan, M., Can, G., & Meral, R. (2017). Effectiveness of black mulberry molasses in prevention of radiotherapy-induced oral mucositis: a randomized controlled study in head and neck cancer patients. *The Journal of Alternative and Complementary Medicine*, 23(12), 971- 979.
- 21 Demir Doğan, M. (2014). Baş-boyun radyoterapisi alan hastalarda karadut pekmezinin oral mukozitleri önleme etkisi (Doktora Tezi). *İstanbul Üniversitesi, Lisansüstü Eğitim Enstitüsü, İstanbul*.
- 22 Deugalite, G., Uzkuaityete, K., Jagelaviciene, E., & Filipauskas, A. (2019). Prevention and Treatment of Chemotherapy and Radiotherapy Induced Oral Mucositis. *Medicina*, 55(2), 2-14.

- 23 Durmuş İskender, M., & Eren, H. (2020). Türkiye’de ağrıya yönelik akupresür uygulaması ile ilgili yapılmış hemşirelik tezlerinin incelenmesi. *Geleneksel ve Tamamlayıcı Tıp Dergisi*, 3(1):40-6.
- 24 Erden, Y. (2013). Kemoterapiye bağlı gelişen oral mukozitte oral beslenmeye geçiş süresinde kriyoterapi ve klorheksidinin etkinliğinin karşılaştırılması (Yüksek Lisans Tezi). Atatürk Üniversitesi, Sağlık Bilimleri Enstitüsü, Erzurum.
- 25 Ertan, G., Işık H., Gülenay, N., Kıyak, Y., & Erdoğan, Ö. (2021). Türkiye’de Kemoterapi ve/veya Radyoterapi Sonrasında Gelişen Oral Mukozit ile İlgili Yapılan Lisansüstü Tezlerinin İncelenmesi: Sistematiik Derleme, 19. Ulusal Hemşirelik Öğrencileri Kongresi, Edirne, Türkiye, 23-24.
- 26 Fırat, H., C., & Haznedaroğlu, İ., C. (2017). Kanıt ve gelenek, (1. Baskı) Ankara: Ankaferd Blood Stopper.
- 27 GLOBOCAN 2020, IARC. <https://gco.iarc.fr/today/ho> (Erişim tarihi: 31.10.2023).
- 28 Göktuna, G. (2017). Kemoterapi alan hastalarda oral mukozit gelişme sıklığı ve risk faktörlerinin incelenmesi (Yüksek Lisans Tezi). Dokuz Eylül Üniversitesi, Sağlık Bilimleri Enstitüsü, İzmir.
- 29 Güngörmüş, Z., & Bulut Erdem, Ö. (2014). Kanser hastalarında yaşam kalitesi ve oral mukozit. *Acıbadem Üniversitesi Sağlık Bilimleri Dergisi*, 5(1), 24-30.
- 30 Güngör Tolasa, A., & Tokem, Y. (2022). Kanser hastalarındaki bakım gereksinimlerinin karşılanmasında hemşirelik uygulamalarının etkinliğinin incelenmesi. *İzmir Kâtip Çelebi Üniversitesi Sağlık Bilimleri Fakültesi Dergisi*, 7(2), 215-221.
- 31 Harman, M. (2016). Hematolojik maligniteli hastalarda kullanılan farklı solüsyonların oral mukoziti önlemede etkisi (Yüksek Lisans Tezi). Gaziantep Üniversitesi, Sağlık Bilimleri Enstitüsü, Gaziantep.
- 32 Karabey, T., Karagözoglu, Ş., Aygün, N., & Sümer, Z. (2022). The effect of oral care with black mulberry extract on oral mucositis, dry mouth, and weight gain in patients with cancer. *Clinical Journal of Oncology Nursing*, 26(6), 636-642.
- 33 Karacan, Y. (2022). Kemoterapi alan kolorektal kanserli hastalarda ankaferd hemostat’ in oral mukozitleri önlemedeki etkisi (Doktora Tezi). Bursa Uludağ Üniversitesi, Sağlık Bilimleri Enstitüsü, Bursa.
- 34 Katrancı, N. (2009). Kemoterapiye bağlı gelişen oral mukozitin önlenmesinde kriyoterapinin etkinliğinin değerlendirilmesi (Yüksek Lisans Tezi). Gaziantep Üniversitesi, Sağlık Bilimleri Enstitüsü, Gaziantep.
- 35 Keçiçioğlu, N. (2012). Kemoterapi uygulanan hematolojik maligniteli hastalarda oral mukozit riskinin ve bakım gereksinimlerinin değerlendirilmesi (Yüksek Lisans Tezi). Haliç Üniversitesi, Sağlık Bilimleri Enstitüsü, İstanbul.
- 36 Korhan, E.A., Yıldırım, D., & Kırşan, M. (2018). Hemşirelik etiği kapsamında hemşirelik tezlerinin incelenmesi: bir sistematiik derleme. *Türkiye klinikleri tıp etiği-hukuku dergisi*, 26(3), 117-131.
- 37 Köroğlu, G. (2007). Hemşirelerin kemoterapiye bağlı gelişen oral mukozite ilişkin bilgilerinin saptanması (Yüksek Lisans Tezi). Gazi Üniversitesi, Sağlık Bilimleri Enstitüsü, Ankara.
- 38 Kuo, C.C., Wang, R.H., Wang, H.H., & Li, C.H. (2018). Meta-analysis of randomized controlled trials of the efficacy of propolis mouthwash in cancer therapy-induced oral mucositis. *Support Care Cancer*, 26(12),4001-4009.
- 39 Malkan, Ü.Y., & Haznedaroğlu, İ., C. (2022). Antineoplastic effects of ankaferd hemostat. *Biomed Research International*, 2022 (1), 1-11.
- 40 Moher, D., Liberati, A., Tetzlaff, J., Altman, D.G., & PRISMA Group. (2009). Preferred reporting items for systematic reviews and meta-analyses: the PRISMA statement. *Plos Med*, 21,6(7), e1000097.DOI: 10.1371/journal.pmed.1000097.
- 41 Münsredt, K., & Mannle, H. (2019). Using bee products for the prevention and treatment of oral mucositis induced by cancer treatment. *Molecules*, 24, 2-13.
- 42 Özcan Yüce, U. (2013). Kemoterapi uygulanan kanser hastalarına oral mukoziti önlemeye ilişkin verilen eğitimin yaşam kalitesine etkisi (Yüksek Lisans Tezi). Mersin Üniversitesi, Sağlık Bilimleri Enstitüsü, Mersin.
- 43 Park, S.H., & Han, S.H. (2018). Effect of oral cryotherapy for reducing oral mucositis in hematopoietic stem cell transplantation: a systematic review and meta-analysis. *Korean Journal of Adult Nursing*, 30(4),362-375.
- 44 Pereira, N. F., Silva, P. V. R. D., Fukuoka, C. Y., Michel-Crosato, E., Gonçaves, A. S., Alves, F. A., ... & Biazevic, M. G. H. (2018). Measurement of oral health quality of life among patients who underwent haematopoietic stem-cell transplantation. *Brazilian Oral Research*, 32,1-7.
- 45 Riley, P., Glenny, A.M., Worthington, H.V., Littlewood, A., Clarkson, J.E., & McCabe, M., G. (2015). Interventions for preventing oral mucositis in patients with cancer receiving treatment: oral cryotherapy. *Cochrane Database Systematic Reviews*, 12.

- 46 Sezen, Y. (2023). Hematolojik kanseri olan hastalarda kemoterapiye bağlı gelişen oral mukozitin iştah ve beslenme durumuna etkisi (Yüksek Lisans Tezi). Dokuz Eylül Üniversitesi, Sağlık Bilimleri Enstitüsü, İzmir.
- 47 Sezgin, M.G., Bektaş, H., & Özer, Z. (2022). The effect of cryotherapy on oral mucositis management in patients undergoing stem cell transplantation: a systematic review of randomized controlled trials. *International Journal of Nursing Practice*, 31; e13102.
- 48 Staudenmaier, T., Cenzer, I., Crispin, A., Ostermann, H., & Berger, K. (2018). Burden of oral mucositis in stem cell transplant patients—the patients' perspective. *Support Care Cancer*, 26(5),1577-1584.
- 49 Şentürk, S., Bıçak, D., & Akça, D. (2018). Kanserli hasta yakınlarının yaşadıkları sorunlar ve hemşirelik yaklaşımı. *Sağlık Akademisyenleri Dergisi*, 5(1), 35-39.
- 50 Tarakçıoğlu Çelik, G.H. (2016). Onkoloji hemşireliğinde semptom yönetimi. *Gümüşhane Sağlık Bilimleri Dergisi*, 5(4), 93-100.
- 51 Tekinsoy Kartın, P. (2010). Radyoterapi uygulanan baş boyun kanserli bireylerde oral mukozit önleme protokolünün yaşam kalitesine etkisi (Doktora Tezi). Erciyes Üniversitesi, Sağlık Bilimleri Enstitüsü, Kayseri.
- 52 Türkiye Kanser İstatistikleri 2018. (2022). T.C. Sağlık Bakanlığı Halk Sağlığı Genel Müdürlüğü, Ankara.
- 53 Uğur, Ö. (2014). Kanser hastasının semptom yönetimi. *Türk Onkoloji Dergisi*, 29(3), 125-135.
- 54 Usta Yeşilbalkan, Ö., Durmaz Akyol, A., Çetinkaya, Y., Altın, T., & Ünlü, K. (2005). Kemoterapi tedavisi alan hastaların tedaviye bağlı yaşadıkları semptomlar ve yaşam kalitesine olan etkisinin incelenmesi. *Ege Üniversitesi Hemşirelik Yüksek Okulu Dergisi*, 21(1),13-31.
- 55 Ünal Çubukçu, N., & Çınar, S. (2012). Kemoterapi alan kanserli hastalarda oral mukozitler önlenbilir mi? *Marmara Üniversitesi Sağlık Bilimleri Enstitüsü Dergisi*, 2(4),155-163.
- 56 Ünal Çubukçu, N. (2012). Kemoterapi alan hastalarda oral mukozitler ile başedilebilir mi? Yüksek Lisans Tezi. Marmara Üniversitesi, Sağlık Bilimleri Enstitüsü, İstanbul.
- 57 Watanabe, S., Suemaru, K., Takechi, K., Kaji, H., Imai, K., & Araki, H. (2013). Oral mucosal adhesive films containing royal jelly accelerate recovery from 5-fluorouracil-induced oral mucositis. *Journal of Pharmacological Sciences*, 121(2),110-118.
- 58 Who Report On Cancer. (2020). WHO. <https://www.who.int/publications/i/item> (Erişim: 31.10.2023).
- 59 Yacan Kök, A. (2019). Onkoloji kliniğine yatan hastalarda oral mukozit gelişme sıklığı ve etkileyen faktörler (Yüksek Lisans Tezi). Akdeniz Üniversitesi, Sağlık Bilimleri Enstitüsü, Antalya.
- 60 Yılmaz, Z. (2022). Baş ve boyun kanserli hastalarda radyoterapi ilişkili oral mukozit yönetiminde üç farklı gargaranın etkinliğinin karşılaştırılması: randomize kontrollü çalışma (Doktora Tezi). Sağlık Bilimleri Üniversitesi, Sağlık Bilimleri Enstitüsü, Ankara.
- 61 Yüce Sarı, S., Beduk Esen, Ç.S., Yazıcı, G., Yüce, D., Cengiz, M., & Özyiğit, G. (2022). Do grape and black mulberry molasses have an effect on oral mucositis and quality of life in patients with head and neck cancer? *Support Care Cancer*, 30(1), 327-336.

EXTENDED ABSTRACT

Summary: Oral mucositis is a common side effect in cancer patients. It causes patients to have difficulty chewing, speaking, and swallowing. Therefore, examining nursing theses covering oral mucositis will guide care.

Objective: This study was conducted as a systematic review to examine postgraduate nursing theses on oral mucositis in adult cancer patients in Turkey.

Method: In this systematic review, the theses examined were reached by scanning the database of the National Thesis Center of the Higher Education Institution. The doctorate and master's theses in the field of nursing, whose full texts have been reached, were included in the study. The screening was performed between March and April 2023, using the keywords “mucositis,” “oral mucositis,” and “oral care” in Turkish. PRISMA method was used as the method in this review. At the end of the screening, 20 theses that met the study criteria were included.

Results: Concerning the theses analyzed in this study, 70% (14) were master's theses, and 30% (6) were PhD theses. It was determined that the first nursing thesis on oral mucositis in adult cancer patients was made in 2007. It was seen that 55% of the theses were carried out under the Department of Nursing. It was observed that primarily experimental (55%) designs were used in theses on managing oral mucositis in cancer patients. The sample group examined in the theses consisted of chemotherapy patients (40%), head and neck cancer patients (20%), and haematological cancer patients (20%). It was seen that black mulberry, propolis, cryotherapy, thyme honey were used in the theses examined.

Use in Practice: No side effects were reported in the theses included in the study. However, more evidence is needed regarding application effectiveness, method, and duration of application. Therefore, it is recommended that more studies.